

Viladomat, l'antiga batllia de la Nou*

Ramon Corominas Camp

Les obres de consolidació, reforma i restauració dutes a terme darrerament per adaptar i convertir l'antiga casa i dependències de Viladomat en uns magnífics allotjaments rurals ha deixat al descobert i m'ha permès fer un seguiment de les ampliacions i reformes que aquesta casa ha tingut en el pas dels anys, podent distingir i identificar l'obra original de les ampliacions posteriors reflectides en el plànol que acompanya aquest article.

El motiu del present estudi s'originà arran de la visita efectuada durant la jornada de "portes obertes" del mes de maig d'enguany (2014) una vegada finalitzades les obres. En els baixos d'aquest edifici, durant molts anys utilitzats com a estable, vaig poder observar que encara conservava de forma íntegra la factura original, la qual no es corresponia pas a la utilitat que durant molts anys tingué aquest espai. En entrar-hi, el primer que em va cridar l'atenció fou la matussera volta de mig punt que cobreix tota la planta baixa de l'edifici i s'estreba en unes gruixudes parets realitzades amb alguns carreus de grans dimensions.

Igualment atractiu i interessant resulta ser l'obertura en una d'aquestes parets laterals d'un bonic portal adovellat amb el seu corresponent galze, els forats laterals per barrar la porta i, fins i tot, l'existència encara de les pollegueres superiors per on giraven els batents de la porta, la qual cosa evidencia amb tota claredat que es tractava de la primitiva porta d'entrada de la casa, actualment, però, englobada a l'interior de l'ampliació de l'edifici. També és significativa i mereix menció la finestra de doble esqueixada de la paret frontal de migjorn que il·lumina aquesta sala i que pertany a la mateixa època.

Si juntament amb totes aquestes característiques és té en compte també la situació de l'edifici, encimbellat i fonamentat

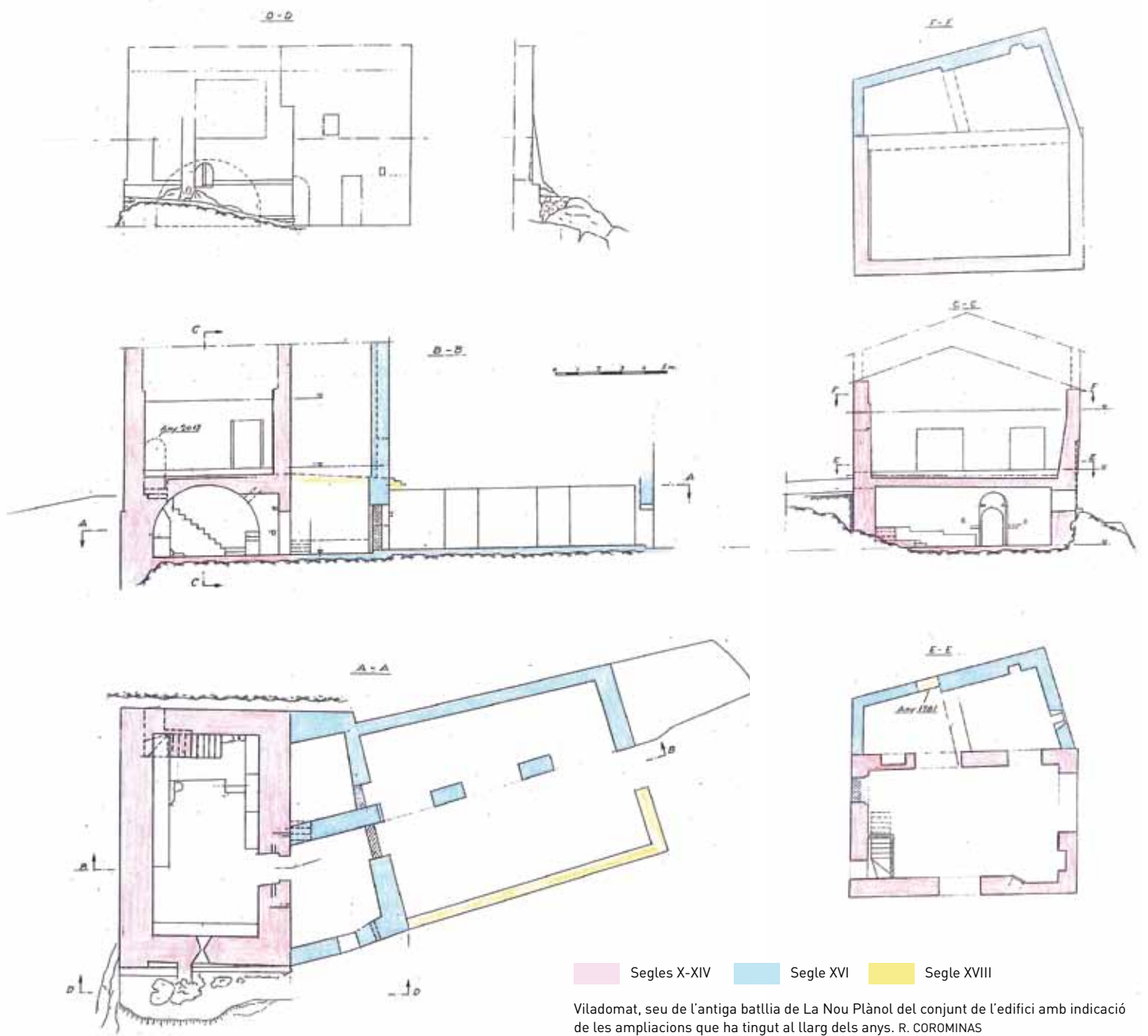
Vista de Viladomat des de el tossalet de cal Batlló. R. COROMINAS

sobre un rocam d'àmplia visibilitat i amb un accés que en èpoques passades devia ser força restringit, hom arriba a la conclusió que es tractava d'una casa fortificada, castell o roca; paraules sinònimes emprades indistintament en la documentació antiga per esmentar aquestes senzilles fortificacions, l'origen de les quals fou l'aprofitament d'una penya o roca situada en un indret estratègic que ja per si sol oferia unes condicions naturals de refugi i defensa. D'aquí ve que el nom de roca, en alguns casos, hagi perdurat en la documentació antiga per esmentar aquests indrets fortificats de la comarca, per exemple el roc de Palomeira, Gavarrós, etc. i per extensió, per probablement tenir el mateix origen, tot i no trobar-se documentat, hi podríem incloure també aquest indret de Viladomat.

Des de temps immemorial i fins a l'èxclaustrons del segle XIX, la jurisdicció i el domini de La Nou i Malanyeu va pertànyer al Monestir de Ripoll. Ja l'any 1003

consta que el comte Oliva cedí a aquest monestir, entre altres béns, l'alou de La Nou i l'any 1078 el vescomte de Besalú donà tot el que tenia al terme de Malanyeu. La representació i administració d'aquest senyoriu alodial anava a càrrec dels dos batlles que aquest monestir tenia en aquesta demarcació, l'un a La Nou i l'altre a Malanyeu. Entre els batlles que es troben documentats a partir del segle XIII també hi figura a l'any 1553 en Lluís Viladomat (Lloys Viladomat) que fou el qui efectuà el padró corresponent al fogatge d'aquell any.

La construcció primitiva d'aquest edifici, a judicar per les característiques suaresmentades, es podria haver efectuat durant la baixa edat mitjana, segles XI-XIV. Els trets defensius de l'edifici indueixen a pensar que molt probablement des del seu origen i durant molts anys fou la residència d'un batlle carlà, és a dir, el batlle que entre les funcions pròpies d'aquest càrrec

Vista lateral del parament de ponent l'extrem del penya-segat. R. COROMINAS

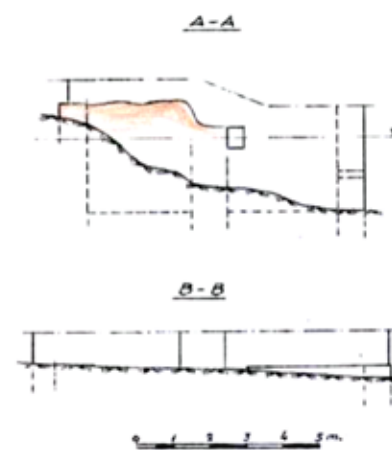
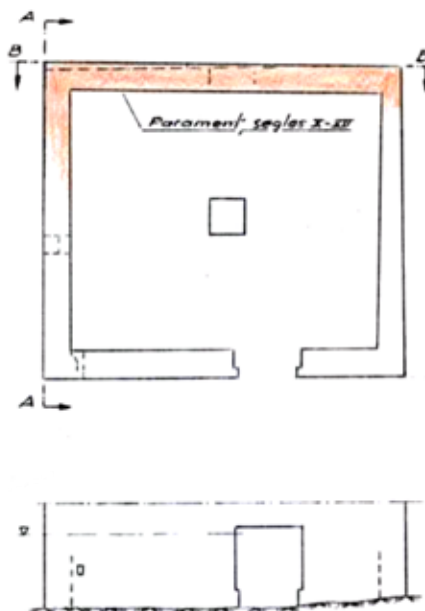
Interior dels baixos de Viladomat. J. COROMINAS

assumia també el que actualment en diríem la jurisdicció militar o de defensa. Per la seva condició de cavaller, un dels batlles que he trobat documentat i que també hi podria haver residit seria el donzell Bartomeu de Ribas, que l'any 1438 era batlle de la parròquia de Sant Martí de La Nou per l'abat de Ripoll. Uns anys abans, però, el 1383 també he trobat documentat un altre membre d'aquesta família, el donzell Ponç de Ribas, domiciliat en aquesta mateixa parròquia. Tot fa pensar, doncs, que anteriorment aquesta casa ja podria haver estat la residència familiar d'aquests donzells o cavallers.

El donzell Ponç de Ribas ostentà càrrecs importants pel noble Roger de Pallars, senyor de Mataplana, durant els anys que els Mataplana tenien un cert domini sobre aquesta parròquia (els pertanyia el delme) i dels que la família de Ribas serien els seus representants i administradors.

L'antiga batllia de Malanyeu

Per tractar-se d'uns vestigis històrics de la mateixa demarcació i jurisdicció de l'abat de Ripoll i que com a Viladomat han passat desapercibuts, incloc també en aquest treball el plànol dels baixos del que havia estat la pallissa de la casa de la batllia de Malanyeu, avui modificada i convertida la planta superior en un habitatge. Segons m'explica, ja fa molts anys, fou el mateix Miquel Sala Bartés† la persona que atreta per les característiques del parament d'una bona part dels murs dels baixos d'aquest edifici construïts amb carreus ben cairejats i grans dimensions, diferenciats totalment de la resta de l'obra que s'alça sobre aquests vestigis reutilitzats quan es construí la pallissa, qui s'interessà pel seu origen. Consultat el Sr. Manuel Riu†, doctor d'història medieval per la Universitat de Barcelona, mitjançant les explicacions i fotografies que li va remetre, aquest li comunicà que el parament d'aquests murs podria correspondre a les darreries del segle XI o potser inicis del segle XII, però també comenta que la talla recorda més el treball de la pedra del segle X que del XII. Per la forma rectangular i les mides de la planta d'aquest edifici li comenta que podria tractar-se d'una construcció fortificada tipus "turris", torre o fortificació menor, dins d'un districte d'un castell com el de Malanyeu, que podria correspondre a una batllia o subdivisió d'un senyoriu major. De fet, la casa que es troba a tocar d'aquest edifici i a la qual pertany encara ara, és conegu-

Detall dels baixos del que havia estat el cobert o pallissa de la Batllia de Malanyeu. La Nou de Berguedà. J. COROMINAS

Parament de fons de l'interior del cobert de la batllia. J. COROMINAS

da per la batllia la qual cosa corrobora la conclusió a la que va arribar el Dt. Riu.

Entre els batlles de Malanyeu que hi podrien haver fet estada n'he trobat documentats els següents: l'any 1291 en G. de Spona, l'any 1317 Arnau Cespuya. El 1368 un fill i hereu de Pere Espona de nom Arnau de Cascoscollera i Elisenda de Berga pretenien ser els amos de la batllia i el delme de La Nou. Encara que aquest cognom apareix escrit de diferent forma, es podria tractar de la mateixa família i el darrer Arnau esmentat ser un nét de l'Arnau de l'any 1317.

L'any 1553 era batlle de Malanyeu Pere Casals que feu el padró corresponent al fogatge d'aquell any. D'un document de l'arxiu de Ripoll procedeix la reclamació feta per Maria Rocafort, vídua de Joan de Rocafort, del seu ple dret de la batllia de Malanyeu, per haver estat els seus predecessors, des de feia més de 400 anys, els

"batlles naturals" i demana que es desestimessin i revoquin les pretensions dels masover de la batllia Pere Pujol. D'aquesta mateixa família i també de l'arxiu de Ripoll he trobat referències els anys 1615, 1635 i 1729.

A Les Baronies de Pinós i Mataplana; llibre primer, pàg. 363, també hi he trobat esmentat el cavaller Umbert de Rocafort, fill de Simó de Santmartí, que m'ha fet pensar en aquesta família que durant tants anys en foren els "batlles naturals", però sense cap més referència per afegir, assegurar i acreditar que es tractés de la mateixa família.

La documentació ripollesa del segle XVIII també ens assabenta que aleshores La Nou i Malanyeu es regien per un mateix batlle, però sense precisar quan es va produir el canvi.

(*) Agraïments: El meu agraïment als actuals propietaris de Viladomat per la gentilesa que han tingut de permetre'm accedir a la casa per la realització del plànol que acompanya el present estudi. També al Ramon Casafort i a la seva esposa Maria Cunill, actuals estadants de cap de setmana del pis del cobert de la batllia, per haver-me facilitat la visita a l'interior dels baixos d'aquest edifici. Al meu germà Jaume per la seva ajuda i aportació fotogràfica.

Bibliografia:

MANGOT CASANOVES, R.: *Arrels i trets del Berguedà. La Nou i Malanyeu*, Avià, Centre d'Estudis d'Avià, Col·lecció: El Roc Tou, núm. , abril de 2001
SERRA VILARÓ, J.: *Les baronies de Pinós i Mataplana*. 3 vols., Barcelona, 1930-1950.
ARXIU DEL MUSEU DE RIPOLL. Carpeta de la jurisdicció de l'abat sobre les aigües.

Ramon Corominas Camp